
Om å bli truffet

HAR DU LEST?

Å bli truffet av filosofiske tekster kan være både en smertefull og en forløsende erfaring. En slik dobbel erfaring har hendt meg gjentatte ganger, slik som da jeg leste antologien *The body in medical thoughts and practice*, redigert av medisineren og filosofen Drew Leder fra Loyola College Baltimore, og boken *The decent society* av filosofen Avishai Margalit, tidligere professor ved Harvard University Boston, nå ved Hebrew University Jerusalem.

Bøkernes felles anliggende er refleksjoner over forholdet mellom enkeltmenneskets (av)makt og samfunnsinstitusjonenes makt, et forhold der kroppen står sentralt, som berøringsflate eller forhandlingsfelt.

Smerten ved å lese Margalits bok skyldtes denne gangen at bokens budskap gjorde det tvingende nødvendig for meg å revurdere noen faglige tatt-for-gittheter. Budskapet pekte på en spesiell type blind flekk. Jeg ble nødt til å vedkjenne meg at min medisinsk-faglige sosialisering hadde gjort meg enøyd.

Forløsningen skyldtes at filosofens faglige blikk og analytiske dybdesyn tilbød meg et utvidet perspektiv. Han ”gjorde” meg seende slik som riktig gode lærere, veiledere og tenkehjelpere kan gjøre det.

Hva fikk jeg ved hans hjelp øye på? At faget mitt, humanmedisinen, er ”indecent”, uanstendig, i Margalits språk. Men han skriver ikke om medisinen. Han skriver om det ukrenkelige menneske og om mennesket i samfunnet. Som samtidsfilosof vet han at det faktisk ikke finnes én konsistent positiv argumentasjon for respekten for menneskelig verdighet. Nettopp det siste århundre i menneskehetens dokumenterte historie har vist dette så altfor tydelig. Margalit argumenterer derfor negativt. Han sier at det absolutte kravet om respekt for menneskets verdighet kan begrunnes med at mennesket er kjennetegnet ved at det kan ydmykes. Å bli ydmyket betyr nemlig å bli påført smerte.

Margalit krever at et samfunn selvfølgelig bør være sivilisert, det vil si at samfunnets medlemmer ikke ydmyker hverandre. Han krever i tillegg at samfunnet avgjort bør være rettferdig, det vil si at samfunnets institusjoner behandler dets medlemmer likt. Men utover disse to prinsipielle forutsetninger krever han følgende: Et samfunn skal være anstendig. Og det betyr at samfunnets institusjoner ikke skal ydmyke dets medlemmer.

Hvordan kan så, for å komme tilbake til mitt fag, hvordan kan humanmedisinen være en ydmykende samfunnsinstitusjon?

Svaret er: ved ikke å anerkjenne den menneskelige opplevelses- og erfaringsverden. Med andre ord: Medisinen ydmyker mennesker som har plager i kroppen som biomedisinen ignorerer, nekter å anerkjenne eller avviser. Enda mer presist: Medisinen kan ydmyke lidende og plagede mennesker på grunn av fagets naturvitenskapelige, objektivistiske menneskebilde og kroppsforståelse.

Det bringer meg tilbake til antologien om kroppen. Den er sprunget ut av bidrag til tidsskriftet *Philosophy and Medicine*.

Bidragene er skrevet av filosofer, etikere, leger og kommunikasjonsteoretikere. De er fenomenologer, samfunnsteoretikere og feminister. De har, blant annet, reflektert over følgende spørsmål: How do social institutions exercise power over the body and determine norms of health and behavior? Deres svar er vektige bidrag til et høyst nødvendig, radikalt ordskifte både i medisinen og i samfunnet for øvrig, om hvordan det tenkende og meningsskapende menneske med sine verdier, valg og mål best skal forstås.

Eric J. Cassell, internist og professor i samfunnsmedisin ved Cornell University New York, beskriver i antologiens siste essay den kommende forståelsen av et menneskets kropp, *The body of the future*. Cassell hevder at medisinen bør overkomme den enda rådende, fragmenterte funksjonstenkning om organer, organsystemer og kroppsdelene. Med hans ord: ”All of these body parts have been considered as having function (performance expectation) but not purpose (goals to be achieved). But when you put all the body parts together, voilà!, you have a person with purpose. Where did the purpose come from? One can look at this another way. The purposes of the person, large and small, are inevitably bound up with the body. We are of a piece. Persons can accomplish nothing, see, hear and touch nothing, know nothing and think nothing in which their bodies do not take a part.”

En humanmedisin uten teori om menneskets livsmål og hensikter er ikke human. En medisinsk praksis uten kunnskapsfundament om den levde kroppen er ignorant. En medisin uten respekt for menneskets helhet, i Cassells ånd, er, slik Margalit sier det, ”indecent”, uanstendig.

Anne Luise Kirkengen

Oslo

Publisert: 30. mars 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 10. juli 2026.